

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ НОВОВВЕДЕННЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

У статті розглядаються тенденції розвитку управління нововведеннями на підприємствах України. На основі систематизації останніх окреслено низку проблем управління нововведеннями на підприємствах України, вирішення яких потребує вдосконалення державної фінансової політики сприяння інноваційній діяльності в умовах подолання наслідків системної кризи і реформування національної економіки.

Ключові слова: підприємство, нововведення, інноваційна діяльність, управління нововведеннями, державна фінансова підтримка.

Перехід України до інноваційної моделі розвитку виступає одним із головних шляхів виходу з системної фінансової кризи і входження у світове економічне співтовариство на партнерських засадах. Відповідно до чинного законодавства України пріоритетним напрямком державної економічної політики є створення відповідних умов для впровадження інноваційної моделі на підприємствах. Окрім того, загальними тенденціями світового розвитку в XXI столітті є широке використання досягнень масштабної технологічної революції, що спричиняє структурні зрушення в економіці на користь наукоємніших високотехнологічних галузей виробництва. Однак в Україні інноваційна діяльність підприємств є недостатньо розвинутою, що підтверджує актуальність дослідження управління ними.

Управління нововведеннями на підприємствах стали предметом дослідження таких вітчизняних вчених, як Великий Ю. В. [1], Матросова Л. М., Микитюк П. П. [2], Музика В. С. [3], Огульчанська К. В. [4], Синиця Л. В. [5], Скібіцький О. М. [6], Шаріна А. В. [7], Юдіна О. І. [8]. Однак недостатньо висвітленими залишаються методи останніх. Окрім того, до сьогодні тривають дискусії при визначенні поняття нововведення, що визначає потребу в подальшому вивчення і систематизації.

Мета дослідження – окреслення проблем розвитку і виявлення тенденцій управління нововведеннями на підприємствах України та пропозиції шляхів покращення цього процесу.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентноздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [10, ст. 2].

Міжнародні стандарти статистики науки, техніки й інновацій, трактують інновацію (нововведення) як кінцевий результат інноваційної діяльності, що

одержав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг. Таким чином, інновація є наслідком інноваційної діяльності [11].

Варто зазначити, що при визначенні співвідношення між поняттями «інновація» та «нововведення», українські вчені-економісти, предметом дослідження яких стало управління нововведеннями, не можуть прийти до одного рішення. На нашу думку, ці поняття тотожні. Існування їх обох обумовлено складнощами, що виникають при перекладі економічних термінів.

Під управлінням нововведеннями розуміють сукупність заходів щодо реалізації функцій управління інноваціями. Основні функції управління визначають зміст процесу і містять формування цілей управління нововведеннями на підприємствах, планування інновацій, організацію робіт та контроль за здійсненням інновацій (рис. 1).

Основними завданнями, які вирішують у межах управління інноваціями, є:

- дослідження ринку для нових продуктів (потреби, місткість, переваги споживачів, вибір цільових сегментів ринку, стратегії просування товару до споживача); прогнозування характеру і стадій життєвого циклу нового продукту;
- визначення способів продажу нового продукту;
- дослідження кон'юнктури ринку ресурсів;
- здійснення комплексного аналізу витрат, ціни, обсягів виробництва і продажу нового продукту;
- оцінювання ефективності інноваційного проекту;
- аналіз ризиків, визначення методів їх мінімізації та страхування [3].

Управління нововведеннями підприємств містить 3 рівні регулювання: державний, регіональний та рівень окремих підприємств чи організацій.

Варто зазначити, що управління інноваціями на загальнодержавному рівні доцільно здійснювати з урахуванням таких чинників: інноваційного прогнозу

Рис. 1. Функції управління нововведеннями на підприємстві

діяльності, забезпечення інновацій інвестиціями, попередження технологічного відставання, упровадження нових винаходів та розробок у взаємопов'язаних сферах діяльності, аналіз результативності здійснення інноваційної діяльності.

Законом України «Про інноваційну діяльність» передбачено здійснення державного регулювання інноваційної діяльності підприємств шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів та ін. [10, ст. 2].

Покращити державне управління інноваційною діяльністю можна шляхом належної організації фінансування інноваційних проектів, мотивації працівників та нормативно-правового забезпечення процесу управління інноваціями.

Для ефективного управління інноваційною діяльністю регіону варто забезпечити: пряме державне виділення субсидій на здійснення інноваційної діяльності; збільшення кількості малих інноваційних підприємств; реконструкцію і модернізацію підприємств на основі новітніх технологій; розвиток науково-освітніх центрів; створення і впровадження нових біотехнологій; організацію регіональних науково-дослідних центрів тощо. Також для широкого використання можливостей регіонів потрібно розробляти власні інноваційні проекти, які відповідали б місцевим потребам та міжнародним стандартам.

Інновації локального рівня умовно можна поділити на дві частини: нові відкриття, винаходи, ідеї, які вперше впроваджуються у виробництво, та винаходи, ноу-хау, ідеї і відкриття, які впроваджуються повторно. Якщо перші можуть і не впроваджуватись, то другі є обов'язковими для всіх підприємств, що хочуть бути конкурентоспроможними. Цим визначається актуальність проблеми управління інноваціями практично для всіх підприємств та організацій.

Основні перешкоди інноваційному розвитку в Україні викликані відсутністю: реальних механізмів об'єднання наявних ресурсів, їх концентрації на найбільш значних та перспективних напрямках розвитку; механізму стимулювання приватних

компаній до збільшення фінансування здійснюваних розробок; чіткої інноваційної політики, спрямованої на вирішення конкретних економічних проблем [9].

Можна перелічити ті чинники, що стримують впровадження та розвиток нововведень на вітчизняних підприємствах:

- обмеженість інформації про нові досягнення та ринки збуту;
 - брак коштів у замовника та неспроможність підприємств інвестувати власні у проведення розробок та досліджень;
 - застарілість і зношеність основних фондів підприємств;
 - високі економічні ризики, пов'язані зі здійсненням інноваційної діяльності;
 - зменшення кількості наукових працівників, які спеціалізуються у конкретній галузі економіки;
 - відсутність належного мотивування працівників за впровадження інновацій;
 - відсутність в Україні дієвого координаційного центру з об'єднання фінансових ресурсів усіх учасників виробничо-торгівельного процесу для впровадження нових технологій і методів обслуговування споживачів;
 - відсутність належного державного і громадського контролю за впровадженням прогресивних технологій і методів обслуговування споживачів;
 - недосконалість законодавчої бази щодо обов'язкового планування впровадження нововведень і звітування керівників (власників) підприємств перед трудовим колективом та органами державної влади;
 - низький рівень соціальної і юридичної відповідальності керівників (власників) підприємства за інноваційний розвиток та інші [5].
- Інноваційна діяльність підприємств України характеризується такими негативними тенденціями:
- скороченням чисельності дослідних заводів, проектних та конструкторських об'єднань;
 - зменшення частки працівників наукових організацій;
 - відсутністю фінансування з боку інвесторів та держави;
 - недостатністю коштів у замовника та неспроможністю підприємств інвестувати власні кошти у проведення розробок та досліджень;
 - недосконалістю законодавчої бази з питань інноваційної діяльності;
 - спадом активності винахідників і раціоналізаторів та ін.

За період 2000 – 2010 рр. частка підприємств України, що займаються інноваційною діяльністю, не перевищує 18% від загальної їх кількості (максимальне значення 18% досягнуто в 2000 р. і

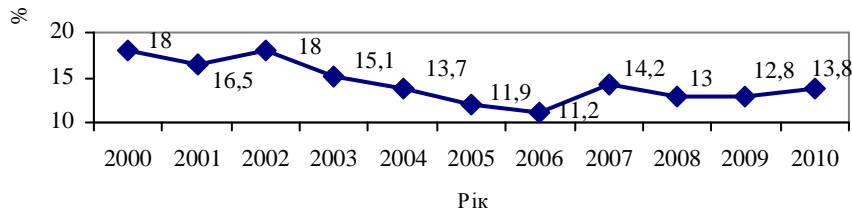

Рис. 2. Питома вага підприємств України, що займаються інноваційною діяльністю, за 2000-2010 рр. [11]

2002 р). Однак, починаючи з 2003 р., ця частка зменшується (мінімального значення досягнуто в 2006 р. – 11,2 %).

Незважаючи на скорочення питомої ваги підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, загальна сума витрат на інноваційну діяльність підприємств щороку за 2000-2008 рр. збільшується з 1760,1 млн. грн. 2000 р. до 11994,2 млн.

грн. 2008 р. Однак у 2009 р. відбулося зниження загальної суми витрат до 7949,9 млн. грн., але 2010 р. спостерігається збільшення обсягу загальних витрат на інноваційну діяльність підприємств. Найбільша питома вага таких витрат у 2010 р. спрямовувалася на купівлю машин та обладнання програмного забезпечення (62,79%), найменша – на придбання інших зовнішніх зобов'язань – 1,76 % (рис. 3).

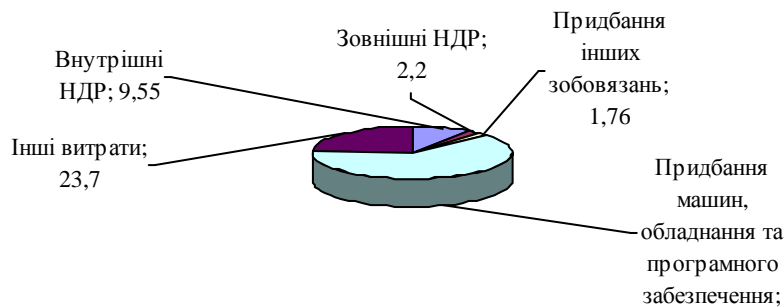

Рис. 3. Структура використання коштів на інноваційну діяльність підприємствами в Україні в 2010 р. [11]

Спостерігається тенденція до зниження обсягу коштів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності підприємства. За 2007-2010 рр. найбільша питома вага серед визначених джерел фінансування належить власним коштам. Поряд з означеною

тенденцією спостерігається збільшення іноземних інвестицій у інновації підприємств України, але їх обсяг значно менший порівняно з обсягом власних джерел фінансування (табл. 1).

Таблиця 1. Обсяг коштів, спрямованих на фінансування інновацій на підприємствах України за 2007-2010 рр. [11]

Рік	Всього обсяг коштів, млн. грн.	Власні кошти		Кошти іноземних інвесторів		Кошти державного бюджету		Інші джерела	
		млн. грн.	% (до загальної кількості)	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2007	10850,90	7999,60	73,72	321,80	2,97	144,80	1,33	2384,70	21,98
2008	11994,20	7264,00	60,56	115,40	0,96	336,90	2,81	4277,90	35,67
2009	7949,90	5169,40	65,02	1512,90	19,03	127,00	1,60	1140,60	14,35
2010	8045,50	4775,20	59,35	2411,40	29,97	87,00	1,08	771,90	9,59

Окрім означених негативних тенденцій, існують проблеми управління нововведеннями на підприємствах України, що потребують негайного вирішення. Умовно їх можна об'єднати в чотири групи:

- проблеми фінансового характеру: брак власних коштів підприємств; жорсткі умови кредитування; недостатня фінансова підтримка з боку держави;
- проблеми організаційно-комунікаційного характеру: нерозвиненість систематизованої інфраструктури, що має надавати посередницькі, інформаційні, юридичні, експертні, фінансово-кредитні та інші послуги; недоліки нормативно-

- проблеми внутрішньовиробничого характеру: низький інноваційний потенціал підприємств; брак кваліфікованого технічного та управлінського персоналу;
- проблеми ринкового характеру: висока вартість нововведень; високий економічний ризик інноваційної діяльності; тривалі терміни окупності нововведень; низький платоспроможний попит на вітчизняну інноваційну продукцію [5].

Для досягнення ефективного управління нововведеннями на підприємствах України потрібно безпосереднє втручання держави через

вдосконалення державної фінансової політики сприяння інноваційній діяльності.

Державну фінансову підтримку доцільно спрямовувати на: стимулювання збільшення обсягів власних коштів підприємств, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності; нарощування потенціалу державного фінансування інновацій; збільшення обсягів кредитування інноваційних проектів; створення умов для нарощування інвестицій на інноваційно активних підприємствах [1].

Для підвищення ефективності управління нововведеннями на підприємствах державна підтримка повинна забезпечувати:

- посилення взаємодії науки з виробництвом;
- прискорення темпів упровадження інновацій;
- проведення модернізації та комп'ютеризації підприємств;
- запровадження передових технологій, зокрема ресурсозберігаючих, безвідходних і маловідходних;
- забезпечення зростання освітнього та кваліфікаційного рівня працівників;
- вдосконалення організаційної структури підприємства [8].

Таким чином, брак власних коштів підприємств; жорсткі умови кредитування; недостатня фінансова підтримка з боку держави; нерозвиненість систематизованої інфраструктури, що має надавати посередницькі, інформаційні, юридичні, експертні, фінансово-кредитні та інші послуги; недоліки нормативно-правової бази інноваційної діяльності; низький інноваційний потенціал підприємства; брак кваліфікованого технічного та управлінського персоналу; висока вартість нововведень; високий економічний ризик інноваційної діяльності та інші проблеми ускладнюють розвиток управління нововведеннями на підприємствах України. Вирішення зазначених проблем потребує вдосконалення механізму управління нововведеннями на рівні держави, регіону та окремого підприємства.

Список літератури

1. Великий, Ю. В. Інноваційна діяльність підприємств машинобудівного комплексу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_2_2/146-149.pdf.
2. Матросова, Л. М. Організаційно-економічне забезпечення управління інноваціями на промислових підприємствах [Текст] : автореф. на здоб. наук. ступ. д-та економ. наук / Л. М. Матросова – Вищ. навч. закл. досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва. – Київ. – 34 с.
3. Микитюк, П. П. Інноваційна діяльність [Текст] : навч. посіб./ П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
4. Музика, В. С. Удосконалення управління інноваційною діяльністю підприємств харчової промисловості в Україні [Електронний ресурс] / В. С. Музика. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2010_684/28.pdf.
5. Огульчанська, К. В. Розробка антикризової стратегії підприємства з урахуванням інноваційної складової [Електронний ресурс] / К. В. Огульчанська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2008_2/0763.pdf.
6. Синиця, Л. В. Організаційні відносини в управлінні інноваційною діяльністю підприємств регіону [Електронний ресурс] / Л. В. Синиця. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2011_10_1/Sinicja.pdf.

7. Скібіцький, О. М. Інноваційний і інвестиційний менеджмент [Текст] : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. М. Скібіцький – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 408 с. – 56-108 С.
8. Шаріна, А. В. Підходи до управління інноваціями на підприємстві [Електронний ресурс] / А. В. Шаріна. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum.
9. Юдіна О. І. Інноваційна діяльність підприємств промисловості як засіб ресурсозбереження [Електронний ресурс] / О. І. Юдіна. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2009_3/17.pdf.
10. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 26.12.2002 № 36. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/L_doc2.nsf/link1/T030436.html.
11. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

РЕЗЮМЕ

Кравченко Тат'яна, Мацнева Елена

Тенденції розвитку управління нововведеннями на підприємствах України

В статті розглянуті тенденції розвитку управління нововведеннями на підприємствах України. На основі систематизації тенденцій розвитку определено перелік проблем управління нововведеннями на підприємствах України, рішення яких потребує удосконалення державної політики содействия інноваційної діяльності підприємств України в умовах преодоління системної фінансової кризи та реформування національної економіки України.

RESUME

Kravchenko Tetyana, Matsnyeva Olena

The trends of development of innovational management at companies in Ukraine

The article deals with the development's trends of company's innovation management in Ukraine. It focuses reader's attention on necessity for deciding the problems of innovation management in situation of a systemic crisis and the national economy reforming in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2012 р.